*त्रैशालानि च षोड़श प्रथमतः सोमश्च षड्-
दारुकं
तच्चैकेन पुरोऽपि शङ्करमिदं मध्ये क्रमात्
पूर्व्ववत् ।
रुद्रे द्वौ मुखतोऽपि दक्षिणलघुस्त्वेकाधिकं
सागरं
चत्वारो नृपशोभितश्च पुरतः प्राग्दक्षिणैको
लघुः ॥
पञ्चाग्रे सकलं भ्रमश्च लघुना सर्वस्य तत्
सौख्यदं
रागाख्यं भ्रमसंयुतञ्च भवनं तत् सर्वशालं
भवेत् ।
प्राग्वाणङ्गुलनन्दनं क्रमतया त्वेकद्वयैकान्वितं
तस्मिन्दक्षिणसंयुते च लघुके कल्याणसंज्ञं तथा
सर्व्वाशासु लघुत्रयं शरमुखं तत् पट्टयुग्मं
क्रमात्
तत्सौभाग्यविवर्द्धनञ्च भवनं राज्ञां सदा निर्मि-
तम् ।
आनन्दं सुखराजिदक्षिणलघुर्वामे च पृष्ठे द्वयं
रागाख्यं जनशोभनं गुणगणैकेनान्वितं सृष्टितः
स्याद्गोवर्द्धनमग्रतो रसयुतं युग्माग्निनेत्रैः क्रमात्
सप्ताग्रे त्रिगुणं त्रिकञ्च लघवो लोकत्रिकं
सुन्दरम् ।
गेहं श्रीतिलकं च भद्रसहितं ह्रस्वेन हीनं मुखे
तद्युक्तं लघुना च भद्रसहितं विष्णुप्रियं
भूपतेः ॥"
इति सोमादिषोड़शगृहाणि ॥*॥
"षड्दारुकं श्रीत्रिदशं त्रिशालं
तत् श्रीनिवासं मुखह्रस्वयुक्तम् ।
श्रीवत्सतः श्रीधरमेव वृद्ध्या
श्रीभूषणं वेदमुखञ्च गेहम् ॥
बाणैः श्रीजयमग्रतोऽपि ऋतुभिः श्रीतैलिकं
मन्दिरं
रागाग्रं रसदारुयुग्मसहितं तत् श्रीविलासं
भवेत् ।
श्रीतेजोजयमग्रतश्च मुनिभिः शड़दारु युग्मान्वितं
सोमादित्रिदशादिभूपतिगृहाः पञ्चाधिका
विंशतिः ॥"
इति त्रिदशादिनवगृहाणि ॥*॥
"भवननवकमुक्तं यच्चतुःशालमध्यात्
नयनलघुमुखं स्याद्दक्षिणैकेन चन्द्रम् ।
भवति सदनमध्ये सर्वतो दारुषट्कं
द्वितयमपि च तेषामन्तिमं युग्मयुक्तम् ॥
मलयमथ च गेहं वामह्रस्वाधिकं स्यात्
भवति च गुणह्रस्वं शोभणं पूर्व्वतोऽपि ।
त्रिभिरपि च सुकर्णा पृष्ठयाम्ये तथैक-
स्तदधिकमपि वामे वेश्म नागेन्द्रसंज्ञम् ॥
चक्रं चतुष्टयमुखं सकलेषु शस्तं
ग्राम्योत्तरे हि लघुनापि जयावहं स्यात् ।
भद्राह्वयञ्च मकराह्वयमेव तस्मिन्
पृष्ठाग्रह्रस्वमपि कामदमग्रभद्रम् ॥"
इति विजयादिनवचतुःशालगृहाणि ॥*॥

"शुद्धादयो मुनिमतेऽष्टविधा च शाला-
स्तासां षड़ेव कथिता भवनप्रसङ्गे ।
शालालिमध्यरचितोऽपि लघुः सुखाय
यद्वा तदग्ररचिताः पृथगेव शालाः ॥"
इति सूत्रधारमण्डनविरचिते वास्तुशास्त्रे राज-
वल्लभे द्विशालत्रिशालचतुःशालगृहलक्षणवर्णनं
सप्तमोऽध्यायः ॥ * ॥
"शयनमथ नृपाणां त्वङ्गुलानां शतैकं
नवतिरपि सुतानां मन्त्रिणः षड्विहीनम् ।
बलपतिगुणहस्तं त्र्यङ्गुलोनं गुरोश्च
तदनु युगलहीनं ब्राह्मणादेः प्रशस्तम् ॥
व्यासोर्द्धभागे नतदैर्घ्यतश्च
कलांसमात्रोऽधिक एव शस्तः ।
त्र्यंशेन पादेन समुच्छ्रयः स्यात्
द्वित्र्यङ्गुलानामधिको न कार्य्यः ॥
श्रीपर्णी धनदामनोऽपि गदहावित्तप्रदा तिन्दुकी
वृद्धिः शिंशपयाथ शाकशयने शर्म्मापि शालैः
कृते ।
आयुः पद्मकजे च चन्दनमये शत्रुक्षयः स्यात्
सुखं
श्रेष्ठं चैकमलं शिरीषजनितं पर्य्यङ्कयाना-
सनम् ॥"
इति शयनम् ॥ * ॥
"सिंहासनं चोत्तममङ्गुलानां
षष्ट्या दशोनञ्च परं तथैव ।
दशांशवस्वंशमतो विहीनं
व्यासे च दैर्घ्यार्द्धसमुच्छ्रयः स्यात् ॥
मुनिभिरथ शिवैर्व्वा भद्रभागत्रयं स्या-
दुदय इति विभागैर्भाजिते पीठमष्टौ ।
कनकमपि रसांश सप्तधा ग्रासपट्टी
शिवनवमुनिरत्नैर्दन्तिवाहौ निवेद्यौ ॥
छाद्यं स्याद्रसभागमेव तिथितो भागेन कक्षासनं
युक्तं स्तम्भयुगेन तोरणयुतं रत्नैः शुभे राजि-
तम् ।
कर्त्तव्यं नृपवल्लभं मतिमता ज्येष्ठञ्च सिंहासनं
ज्ञातव्यञ्च यशोऽभिवर्द्धनमिभैः सिंहैर्नृकक्षा-
सनम् ॥
नरैस्तु वेदी पुनरेव छाद्यं
सुखासनं तोरणसंयुतं स्यात् ।
पीठञ्च कुम्भः कलसं विटङ्क-
मुत्तङ्गसंज्ञं सह छाद्यकेन ॥
पीठे गोहरिवेदिके च सुयशश्छाद्येन सिंहासनं
हस्ती मातृकवेदिकासनयुतं,तद्दीपचित्रं भवेत्
छत्रं ज्येष्ठमशीतिवेदसहितं द्वासप्ततिर्मध्यमं
षष्ट्या कन्यसमङ्गुलैर्नरपतेर्देवं शतार्द्धं शुभम् ॥"
इति सिंहासनच्छत्रलक्षणानि ॥ * ॥
"वातायनो लुम्बिकया विहीनो
बुधैरुदीर्णस्त्रिपताक एव ।
द्विलुम्बिकश्चोभयसंज्ञकश्च
यः स्वस्तिकोऽसौ युगलुम्बियुक्तः ॥
स्याद्बाणैः प्रियवक्त्र एव सुमुखः षड्भिः पुन-
श्चेति च

छाद्यैकेन युतः सुवक्त्र उदितो द्वाभ्यां प्रियङ्गो
भवेत् ।
एकोनः परिपद्मनाभ उदितस्तद्दीपचित्रो युगै-
र्वैचित्रः शरपङ्क्तिभिस्तु विविधाकारैर्युतः
पञ्च च ॥
सिंहो दैर्घ्यविवर्द्धितो हि पृथुले हंसो गवाक्षो
भवेत्
कुम्भोऽसौ मतिदोऽपि भद्रसहितो ज्ञेयस्तु
बुद्ध्यर्णवः ।
द्वारेणैव युगास्रकेण गरुड़ः पक्षद्वये जालकं
प्रोक्ताः पञ्चदशैव रूपमदला वेद्यादिकक्षा-
सनैः ॥"
इति पञ्चदश गवाक्षाः ॥*॥
"सभा च नन्दा परतोऽथ भद्रा
जया च पूर्णा क्रमतोऽपि दिव्या ।
पक्षी सुरत्नोद्भविकोत्पलाष्टौ
बुधैर्विधेयावनिपालगेहे ॥
क्षेत्रं चतुष्टयपदैरपि षोड़शांशं
मध्ये तुरीयपदमेकपदो लघुश्च ।
नन्देति भद्रसहिता च पदेन भद्रा
तद्वेदतश्च जयदा लघुना च पूर्णा ॥
दिव्या सभा केवलनन्दभागा
भद्रैश्चतुर्भिः सहिता च पक्षी ।
रत्नोद्भवा स्याद्युगतोऽपि तुल्यै-
स्तथोत्पलाख्या प्रतिभद्रतश्च ॥
स्तम्भैस्तोरणराजितैश्च मदला निर्यूहवैतानकै-
र्लूच्छाद्यैर्गजसिंहराजविविधैर्नृत्यान्वितैः
शोभितम् ।
रत्नस्फाटिकरङ्गभूमिनृपतेः क्रीड़ास्पदं मण्डपं
कुर्य्याद्दक्षिणभद्रके च रुचिरां यन्मध्यतो वेदि-
काम् ॥"
इति सभाष्टकम् ॥*॥
'वेदी कोणचतुष्टयेन सकले पाणिग्रहे स्वस्तिका
कल्याणं रविकोणकैश्च नृपतेः सा भद्रिका
सर्व्वदा ।
कोणैः श्रीधरिका च विंशतिमितैस्त्रिस्रोऽम-
राणां गृहे
कोणैरष्टभिरन्विता च शुभदा चण्ड्यर्च्चने
पद्मिनी ॥
विप्रे सप्तकराञ्च भूपभवने षट्पञ्च वैश्ये तथा
कुर्य्याद्धस्तचतुष्टयाञ्च वृषले त्रिद्व्येकतो हीनके
तस्योर्द्धे च नरेश्वरासनमतो माण्डं चतुस्तम्भकं
हेम्ना मौक्तिकपट्टकूलमणिभिः सौम्याननं
राजितम् ॥"
इति वेदिकाचतुष्टयम् ॥*॥
"दीपस्तम्भं त्रिकरमुदये षड्भिरूनं क्रमेण
हस्तान्तं तं विहितमपि तैः पीठकुम्भान्वितञ्च
दीपस्योर्द्धे कनककलसं शोभितं कङ्कणाद्यैः
कुर्य्याद्धातोरथ तरुमतो नागवङ्गे विवर्ज्ये ॥"
इति श्रीसूत्रधारमण्डनविरचिते वास्तुशास्त्रे
राजवल्लभे शयनसिंहासनच्छत्रगवाक्षसभा-
ष्टकवेदिकाचतुष्टयदीपस्तम्भलक्षणं ८ अध्यायः